



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Juris Canonici A. R.P. Paulo Laymanno Societatis Jesu Theologo SS.
Canonum In Alma, Catholica, Et Episcopali Universitate Dilingana
Professore Qvondam Ordinario, Prælectionibus Academicis Illustrati

Laymann, Paul

Dilingæ, 1673

Capitvlvm I. Ad hoc.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62587](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62587)

mili ratione si conventus ex mutuo excipiat de compensatione, quia videlicet ab actore vicissim ex simili contractu pecunia ipsi debeatur; mox in se actoris & probatoris officium transfert.

Sed quid si reus post acceptum libellum & elapsam dilationem deliberatoriam, nec confiteri velit actoris intentionem, nec negando litem contestari? tum Resp. iudex procedere non potest, tanquam lis contestata sit ad receptionem testium & sententiam definitivam, sicut constat ex *Tit. seq.* sed cogere debet reum ad contestationem, & renitentem punire aut censuris constringere, iuxta *6. 1. & 2. tit. seq.* aut missionem in bona eius decernere, iuxta *Gloss. in Authent. Qui semel. & Francum hic in fine.*

Ad extremum pro declaratione, quæ hoc & præcedente capitulo dicta sunt, soluenda est obiectio, si opposita exceptio ostendat nullam actionem competere, tunc lis contestanda non est, sed exceptio probanda, ut dixi

in *c. 1. reg. 2. limit. 3.* hoc lib. & tit. sed exceptio peremptoria ostendit, seu dicit nullam actionem competere eò ipso, quòd eam perimit, ergo, si exceptio peremptoria opponatur, de eà primò cognosci debet, non lis contestari. Resp. exceptiones peremptorias esse in triplici differentia, nam aliæ ostendunt actionem nunquam natam esse, seu nunquam competiisse, de his rectè conuincit obiectio, ut dixi in *cit. limit. 3.* Aliæ sunt, quæ ostendunt actionem, quæ aliquando erat, modò non competere, sed extinctam esse, eò quòd lis finita sit per iudicis sententiam, per transactionem aut compromissum, & de his exceptionibus itidem conuincit obiectio, ut dixi eadem *reg. 2. limit. 3.* Aliæ denique, quæ solum ostendunt actionem seu jus agendi, infringi ac perimi posse, & hoc casu, cum non negetur, actionem competere, licet dicatur inefficacem seu fragilem esse, ad litem contestationem ac reliqua acta iudicialia procedi potest.

TITVLVS VI. VT LITE NON CONTESTATA NON PROCEDATUR AD TESTIVM RECEP- TIONEM, VEL AD SENTENTIAM DEFINITIVAM.

CAPITVLVM. I.

Ad hoc.

PARAPHRASIS.

BArbara contra Remigium maritum coram delegatis Papæ agebat in causa adulterij ad separationem tori, & receptionem dotis à marito adultero; sed procurator oblato libello noluit respondere, donec advocatus adveniret, ideòque inducias postulavit, sed cum eas frequenter postulando iudicibus illuderet, litemque tantum protrahere videretur, denique comparuit, ac dixit se responsurum ad libellum; die autem constitutâ cum responsurus putaretur, petiit, ut priùs testi-

tutio fieret vxoris, quam vlteriùs procederetur, alioquin se ad Papam appellare. Verùm cum mulier contradiceret, se virum ob eius sæuitiam suspectum habere, & procurator super hoc cavendo mulierem securam reddere nollet, atque à iudicibus discessisset, ipsi à muliere testes receperunt. His cognitis Innocentius III. respondit, tamen si in causis matrimonialibus, quibus de valore matrimonij agitur, ordo iudicialiùs non exactè obseruandus sit, aliud tamen dicendum, si agatur de adulterij crimine ad separationem tori &c. quamobrem in hac causa tamen si ex parte mariti appellatum non fuisset, non potuerunt lite non contestatâ iudices ad testium receptionem procedere; potuissent verò mari-

maritum, si contumax comparuit, aut etiam ob procuratoris contumaciam, si eam sciens non purgavit, excommunicationis sententiæ subicere.

SUMMARIUM.

1. In causa criminali, si civiliter agatur, reus procuratorem constituere potest.
2. Causa matrimonialis, in qua de valore matrimonij agitur, summarie tractari debet.
3. Si de adulterio criminaliter, siue civiliter agitur, opus est processu ordinario.
4. An auctori inducia concedenda sint, donec Advocatus absens adveniat, iudicis prudenti arbitrio committitur.
5. Si Domino ex legis aut iudicis precepto incumbat aliquid facere, quod procuratori demandavit, isque intermisit, domino imputatur.
6. Si tamen dominus ob negligentiam procuratoris, vel alterius mandatarij solvere debuit, ab illo recuperabit per mandati actionem, nisi casus fortuitus, vel inevitabile impedimentum intervenisset, quod ipsum etiam domini absentiam excusasset.
7. Si procuratori ipsi ex legis vel iudicis precepto aliquid erat faciendum, quod omisit, ita ut omissio cadat in delictum, aut poenam mereatur, domino imputari non potest; nisi sciat & toleret, aut res vertatur modici preiudicij, in qua domino etiam ignoranti preiudicari potest.
8. Si omissio eius, quod facere poterat procurator, non cadat in delictum, nec poenam mereatur, tunc preiudicat domino.
9. Factum vel dictum procuratoris, nisi praesumi possit, quod fines mandati procuratorij excedat, domino preiudicare debet.
10. Ex facto procuratoris illicito, aut poena obnoxio non obligatur dominus, nisi ad poenam conventionalem; si ea communiter adijci solet conventioni.

NOTANDUM I. In causâ criminali, si civiliter agatur, reus procuratorem mittere potest, cap. 5. *Tua. de procurat.*

NOTANDUM II. Causæ matrimonialis, in qua de valore matrimonij agitur, summa-

riè tractari debet. *Clem. 2. de iudiciis*, quia causa matrimonialis favorabilis est, celeremque expeditionem desiderat, ut videlicet coniux concedatur coniugi, si matrimonium consistit; non concedatur autem, aut concessa separetur, si non constitit. Et idem dicendum de causa sponsaliorum, quia sponsalia referuntur ad matrimonium, & ideo etiam favorabilia censentur, ut docet *gl. in cit. Clem. verb. matrimonij. ibidem. Zabarella q. 26.* Sin autem de crimine adulterij agatur, siue criminaliter ad poenam publicam, siue civiliter tantum ad tori separationem, opus est processu ordinario, quia agitur de graui preiudicio partis accusatæ, in d ipsius quoque matrimonij, cuius indiuidua societas dissolui petitur. Ex quo apparet, quanto favorabilior est causa matrimonij, si agatur de eius valore; tanto odiosorem esse, si supposito valore agatur de dissolutione quoad forum. Id verò rectè docent *Gl. cit. & Zabarella q. 28.* Si Iudæus aut gentilis baptizatus agat ad dissolutionem matrimonij, quia coniux alter infidelis sine iniuria creatoris cohabitare, aut ad fidem Christi converti nō vult, iuxta ea quæ dixi *lib. 5. Th. mor. Tract. 10. p. 2. cap. 3.* Summarie procedendum esse, quia etiam hæc causa favorabilis est, ne alioquin coniux fidelis seruituti subiectus sit, cū infideli coniugi cohabitare non possit, neque ad alias nuptias transire permittatur.

Occasione huius textus queritur I. Num auctori induciæ concedendæ sint, donec Advocatus absens adveniat. *Gl. hic. verb. Advocatus, affirmat;* sed meliùs glossa marginalis, & Abbas n. 10. dicunt, iudicis id arbitrio committi, qui ex parte auctoris, ipsiusque causæ considerabit, quantum preiudicium aut damnum eius sit, si diutius expectari debeat; ex parte verò Rei, num culpa aliqua in ipso reperiatur, quod Advocatum instructum non adduxerit, vel iterum dimiserit, & quam graue eius damnum futurum sit, si alium non ita versatum & in causa instructum adsciscere cogatur.

QVÆRITVR II. Vtrum procurator agendo, vel omitendo, domino noceat. *Resp. & Dico I. ex doctrinâ Bartoli in li. vn.*

si domino ex legis aut iudicis præcepto incumbere aliquid facere, quod procuratori demandavit, isque intermisit, domino imputatur, quia is facere debebat per se, vel per alium, & in effectu non fecit. Verumtamen si dominus ob negligentiam procuratoris, alteriusve mandatarij solvere debuit, ab illo recuperabit per mandati actionem. Ita sumitur ex *l. Si procuratorem. §. Si tutores, ff. Mandati*. Exemplum: si dominus missio libello à iudice iussus est comparere ad certum diem, sed procurator in viâ moratus, & non accessit, dominus condemnabitur in expensas & damna aduersario præstanda.

Excipe nisi hoc casu casus fortuitus seu impedimentum moraliter ineuitabile, quod etiam dominum excusasset, procuratori acciderit, sicuti notat *Felinus hic n. 5. argum. l. Cum à matribus §. C. Qui petunt Tutores*, ubi mater excusatur, quæ cum filio petere Tutorem deberet, procuratorem misit ad petendum, qui in viâ à latronibus occisus est; Sin autem procurator in culpa fuit, dominus ab ipso repetet expensas actione mandati, qui si soluendo non sit, & principalis privilegiatus, videlicet Ecclesia, petere potest in integrum restitutionem.

6 Dico II. Si procuratori ipsi ex iudicis aut legis præcepto aliquid facere incumberebat, quod intermisit, ita ut omissio cadat in delictum, aut pœnâ mereatur, domino imputari non potest. Ratio est, quia mandatum quamuis generaliter datum sit, non censetur se extendere ad delinquendum. ita *Bart. cit. loc. Abbas hic n. 18. & habetur in l. cit. vn.* Exemplum habes hîc, si procuratori ad iudiciû constituto iudex jubeat litem contestari, isque contumaciter recuset, ipse, non dominus puniri & constringi debet. Excipe 1. nisi dominus sciat ac toleret, idèque tacitè consentiat, uti habetur in fine huius cap. Excipe 2. quod in re modici præiudicij domino etiam ignorantî præiudicari possit, ut si propter contumaciam procuratori missio custodiae causâ decernatur, sicuti constat ex *l. 3.* quod ob negligentiam curatoris aut administratoris non defendere volentis, missio de-

cernatur, v. g. in bona pupilli, aut minoris.

Dico III. Si omissio eius, quod facere poterat procurator, non cadat in delictum, nec pœnam mereatur, tunc præiudicat domino. Exemplum, si procurator à sententiâ appellare intermisit intra decendum, transit ea in rem iudicatam, ut dominus postea appellare volens, audiendus non sit. *l. 1. in fine. ff. Quando appellandum sit*, quia sibi imputare dominus debet, quod negligentem aut imperitum procuratorem miserit, *l. Tum mandata. 23. ff. De minorib.* Ceterum si procurator in culpa fuit, dominus contra ipsû actione mandati institutâ, damna, seu id, quod interest, recuperabit. *l. Si procurator cit. & l. Licet. 42. §. ea obligatio. ff. de procurat. l. à procuratore, 13. C. eodem. ubi dicitur*, quod procurator de dolo & omni culpa teneatur. Quod si verò procurator, cuius culpa aut dolo aliquid neglectum est, soluendo non sit, tum domino restitutio in integrum concedenda. *argum. l. & elegante, 7. §. penult. & docet gl. recepta in cit. l. 1. & in c. 2. verb. Restituimus. de in integrum restitut. Gail l. c. obseru. 45. n. 6.* quæ admodum in simili ait n. 8. sententiâ lata contra maritum agentem rei vendicatione pro re dotali, non nocet vxori, si eius procurator in culpa fuerit, sed potest petere restitutionem in integrum, quod intellige, si maritus soluendo non sit, quia extraordinarium restitutionis remedium tum demum cõceditur, si ordinarium remedium desit. *l. In causa. 16. ff. de Minorib.*

Dico IV. Factum vel dictum procuratoris, nisi præsumi possit, quod fines mandati procuratorii excedat; domino præiudicare debet, ita *Tancredus lib. 1. c. 11. §. 2. & sumitur ex c. 2. ubi dicitur*, quod procurator instructus cum mandato venire debet, ut quæ cum eo acta fuerint, iure subsistat. Quare confessio procuratoris in iudicio ordinariè domino nocet. *c. Dini. 20. de censibus*, idque maximè verum est post litem contestationem, ut hîc monet *Abbas n. 29.* Sin autem in ipso statim ingressu in iudicium, seu post libellum oblatum procurator ultro fateatur intentionem actoris; aiunt *Abbas & Anton.* non præiudicare talem confessionem, cum

eum ea absque necessitate facta prodigalitas ac veluti donatio, seu renunciatio juris videri possit, quæ absque mandato speciali procuratori non competit, potest enim dicere dominus, quod procuratorem miserit ad litigandum, non ad liti renunciandum, aut condonandum.

9 Præterea ex facto procuratoris illicito, aut pœnæ obnoxio, non obligatur dominus, ut docet *Barol. in cit. l. 1. n. 5. ff. Si quis jus dicenti*. Abbas & Felinus hîc, circa secundum membrum: quia præsumitur excedere fines mandati. Exempli causâ, si procurator generaliter constitutus ad eligendum, personam indignam elegerit, dominus non incurret pœnam c. *Cum in cunctis 7. de elect.*

Verum tamen, quod de pœnâ dixi, limitari debet, quod dominus à procuratore ad pœnam conventionalem obligari possit, si talis pœna communiter adici solet conventioni. ut *Felinus hîc docet n. 10*. Sic v.g. Legatus ad componendam pacem missus, consentire potest in pœnam fœderis transgressorii statuendam; quia generatim loquendo dominus mandasse censetur, ut actus expediatur, sicut communiter expediri solet.

CAPITVLVM II.

Accedens.

PARAPHRASIS.

Archiepiscopus Tyrenensis à Pontifice tres iudices impetrauit super causâ restitutionis contra Plebanum S. Marci, sed Plebanus noluit respondere, appellans ad sedem Apostolicam: Iudices cum Plebanum contumacem viderent, testes ex parte Archiepiscopi productos receperunt, & cogere voluerunt Plebanum, ut ad depositiones testium responderet; illo autem recusante, processerunt ad sententiam definitiuâ, possessionem juris parochialis adiudicantes Archiepiscopo, cumq; integrè restituentes prohibuerunt, ne quis in posterum possessionem eius turbaret. His cognitis respondit Innocent. III. se cassare iudicium sententiam, imò verò cassam & inanem de-

clarare, eò quod Plebanus justè appellauit, & iudicium declinavit, quando notorium erat, quod duo iudices essent Suffraganei Archiepiscopi, ideòque Plebano suspecti. Accedebat, quod prius rescriptum ad iudices per veri suppressionem obtentum fuerit; tamen si verò ponamus appellatione friuolam fuisse, tunc iudices contra reum potuissent fortasse propter contumaciam procedere ad excommunicationem, tamen definitiuam sententiam ferre nequaquam potuerunt ante liti contestationem, quare mandat Papa, ut Archiepiscopus Ecclesiæ S. Marci instrumeta & alia omnia, quæ occasione eius sententiæ per se vel per alios occupauit, plenè restituat.

S Y M M A R I V M.

1. Ecclesia per negligentiam intermittens iura sua exigere ab Ecclesia sibi subiecta, ideòq; constituta in quasi possessione immunitatis, illa petere potest, ut ex iudicis officio restituatur ad integram possessionem.
2. Subinde liti contestanda etiam est, si iudicis officium imploratur.
3. Littere subreptitæ censentur, si in ijs subicitur exceptio dilatoria.
4. Exceptio dilatoria causam notoriam continens non debet specificè in iudicio obijci.
5. Extincto jure reddenda sunt instrumenta.

NO T. I. Si Ecclesia per negligentiam intermittat iura sua exigere ab Ecclesiâ sibi subiecta, ideòque hæc constituat in quasi possessione immunitatis, illa petere potest, ut ex iudicis officio restituatur ad integram possessionem. Ita Hostiensis apud Abbatem hîc. n. 8. & facit ad hoc cap. *Redintegranda. 3. causa 3. q. 1. iuncta Gl. verb. aut dolo*, & tradit ibi Archidiaconus, quod Ecclesia, si possessionem aut quasi possessionem rei aut juris sui amiserit, per simplicitatem juris Canonici petere possit restitui se iudicis officio, dummodò præscriptio cum bonâ fide completa non sit. Glossa tamen hîc, Abbas & alii existimant, in casu huius capituli actum fuisse *interdicto possessorio unde vi*, ideòque colligunt, quod etiam in iudicio possessorio, si magni aut non facilè reparabilis præ-